

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาถึงแนวทางการเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้นจะเป็นการศึกษาถึงแนวทางต่างๆ ที่นำมาตราการตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาใช้กับเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในแต่ละขั้นตอนต่างๆ นับตั้งแต่เด็กและเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาเข้าพบพนักงานสอบสวน การสอบสวน การฟ้อง การพิจารณาคดีของศาล ไปจนถึงศาลมีคำพิพากษาว่ามีผลอย่างไรและในความเห็นของผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะอย่างไรเพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความพร้อมที่จะกลับไปใช้ชีวิตในสังคมต่อไป

ในการศึกษาแนวทางการเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์จากข้อมูลจากการรวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและข้อสังเกต โดยผู้วิจัยตั้งสมมติฐานการวิจัยว่ากระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ควรนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนทุกคดีโดยไม่จำกัดต้องให้เด็กและเยาวชนรับสารภาพหรือสำนึกในการกระทำความผิดเสียก่อน แต่จากการศึกษาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 แล้ว สรุปผลการศึกษาคือ

6.1 จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1

ซึ่งเป็นการศึกษาถึงปัญหาและผลกระทบจากการที่เด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดกับกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งแบ่งผลการศึกษาเป็น 2 ส่วนคือ

6.1.1 ส่วนที่ 1 ปัญหาทางตัวบทบัญญัติของกฎหมายในการเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 ,90, 132 และ 138

ที่ทำให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้

กรณีบทบัญญัติตามมาตรา 86

กรณีบทบัญญัติตามมาตรา 86 ที่เป็นอุปสรรคปิดกั้นไม่ให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูคือ คดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงเกิน 5 ปี คดีที่เด็กหรือเยาวชนเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน คดีเด็กและเยาวชนไม่รู้สำนึกในการกระทำความผิด ความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจว่าเด็กหรือเยาวชนไม่อาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และการตีความที่ไม่ชัดเจนตามมาตรา 86 มีข้อค้นพบซึ่งได้อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

คดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงเกิน 5 ปี

คดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงเกิน 5 ปี ก่อนที่จะมีการกำหนดเกณฑ์เรื่องอัตราโทษอย่างสูงไม่เกิน 5 ปีนี้ มีการถกเถียงกันไม่ว่าในระดับนักวิชาการจนกระทั่งมาสู่การประชุมคณะกรรมการกฤษฎีกา สุดท้ายมีการกำหนดอัตราโทษอย่างสูงให้จำคุกไม่เกิน 5 ปี

ในความเห็นของผู้วิจัยการกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวน่าจะเหมาะสม เพราะในเกณฑ์นี้จะเป็นคดีที่ไม่ร้ายแรง ซึ่งสังคมน่าจะยอมรับได้ที่จะให้เข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แต่ถ้าคดีที่มีอัตราโทษเกินจากนี้ก็ควรให้ศาลใช้ดุลพินิจให้เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในชั้นศาลต่อไป

เกณฑ์เรื่องอัตราโทษอย่างสูงไม่เกิน 5 ปีมีข้อสังเกตว่าอาจจะทำให้มีปริมาณคดีมากขึ้น นั้น ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 104 บัญญัติให้อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีอำนาจออกใบอนุญาตในส่วนราชการหรือเอกชนจัดขึ้นสถานศึกษา สถานฝึกอบรม สถานที่แนะนำทางจิตเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งเป็นการเปิดช่องทางให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชนที่มีความพร้อมสามารถเข้าร่วมดำเนินการด้านแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนเป็นแบบจำกัดอิสรภาพกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้ซึ่งจะเป็นเครือข่ายในการทำงานด้านแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนแบบจำกัดอิสรภาพเพื่อรองรับปริมาณคดีที่มากได้

คดีที่เด็กหรือเยาวชนเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน

คดีที่เด็กหรือเยาวชนเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน มีรายงานผลการวิจัยกระทำความผิดซ้ำของเด็กหรือเยาวชนหรือผู้ต้องขัง โดยมีข้อสรุปว่าเด็กหรือเยาวชนมักกระทำความผิดซ้ำอีก ไม่เหมาะที่จะทำการแก้ไขฟื้นฟู

ในความเห็นของผู้วิจัยนั้นการที่เด็กหรือเยาวชนซึ่งเคยกระทำความผิดมาก่อนย่อมจะต้องมีประสบการณ์ในการกระทำผิดที่ซ้ำของการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนี้สักับเด็กและเยาวชนประเภท

นี่จึงเป็นเรื่องยาก การที่บทบัญญัติของกฎหมายกำหนดกฎเกณฑ์อัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปีในเรื่องนี้ จึงเหมาะสมแล้ว

คดีเด็กและเยาวชนไม่รู้สำนึกในการกระทำความผิด

คดีเด็กและเยาวชนไม่รู้สำนึกในการกระทำความผิด เดิมผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม เสนอเรื่องนี้เป็นกรณีที่ได้รับสารภาพซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจใช้ดุลพินิจในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้อย่างเต็มที่ แต่ในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นเรื่องที่เด็กยังไม่ได้รับสารภาพ สำนักงานศาลยุติธรรมยังมีความเป็นห่วงว่าถ้าหากเป็นกรณีให้เด็กเพียงรับสารภาพจะทำให้เด็กเข้าสู่ช่องทางแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้น้อยลง จึงไม่ควรกำหนดเพียงให้เด็กได้รับสารภาพไว้ การกำหนดให้เด็กรู้สำนึกในการกระทำความผิดก่อนนั้นจะเป็นการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนไปพร้อมกับการเยียวยาผู้เสียหาย ชุมชน และสังคมทำให้เด็กเข้าสู่กระบวนการมากขึ้นซึ่งมิติที่ประชุมของคณะกรรมการกฤษฎีกาเห็นชอบด้วย

ในเรื่องนี้มีผู้คัดค้านการบัญญัติกฎหมายดังกล่าวว่าการกำหนดให้เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำความผิดนั้นจะมีผลต่อการคัดกรองเด็กหรือเยาวชนให้ได้รับการดูแลเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมที่ถูกต้อง (Due Process) หากเด็กและเยาวชนนั้นยังคงปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำความผิดย่อมได้รับโอกาสให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อพิสูจน์ความผิดจึงไม่อาจนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 ได้¹⁷³

ความเห็นของผู้วิจัยนั้นเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่มาปิดกั้นกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนเพราะสำนึกในการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชนจะเกิดขึ้นได้โดยหลักการแล้ว จะเกิดขึ้นภายหลังกระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัวเพื่อจัดการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเกิดขึ้นแล้ว¹⁷⁴ ซึ่งในเรื่องนี้จะเป็นบทบัญญัติที่มาปิดกั้นไม่ให้เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 โดยเทียบเคียงคำสัมภาษณ์นักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดเชียงใหม่เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการเข้าสู่แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหลังจากฟ้องนั้น คือปัญหาเกี่ยวกับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งบางคนไม่ยอมรับร่วมมือและไม่ยอมตอบคำถามของนักจิตวิทยาในเรื่องสาเหตุของการกระทำความผิดหรือเด็กหรือเยาวชนบางคนมีอายุน้อย เช่น อายุ 10 ปี หากนักจิตวิทยาถามเรื่องเกี่ยวกับเกมส์เขาจะตอบคำถามได้ดี แต่ถ้าหากถามเกี่ยวกับเรื่องคดี เด็กและเยาวชนดังกล่าวมักจะไม่พูด จึงไม่อาจประเมินเด็กเพื่อแก้ไขบำบัดได้ ว่าเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวรู้สำนึกในการกระทำความผิด

¹⁷³ อภิรดี โพธิ์พร้อม, การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทางสู่ความเป็นธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืนตอนที่ 1, กฎหมายวารสารของศาลยุติธรรมปริทัศน์หน้าที่ 25

¹⁷⁴ อภิรดี โพธิ์พร้อม อ่างแล้ว หน้าที่ 20

แล้วหรือไม่ซึ่งแสดงว่าเด็กยังไม่มีความสามารถที่จะรู้สำนึกในการกระทำผิด จึงเห็นควรให้เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการประชุมกลุ่มเพื่อจัดการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อน

ความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจว่าเด็กหรือเยาวชนไม่อาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง

ความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจว่าเด็กหรือเยาวชนไม่อาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง ตามบทบัญญัติของกฎหมายเป็นการให้อำนาจแก่ผู้อำนวยการสถานพินิจที่จะมีความเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้หรือไม่ ซึ่งอยู่ในกรอบของกฎหมายความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจดังกล่าวนี้ มิใช่ว่าจะเกิดจากตัวผู้อำนวยการสถานพินิจเพียงผู้เดียว เพราะเมื่อเด็กและเยาวชนเข้าสู่สถานพินิจ สถานพินิจจะมีพนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะประวัติของเด็กหรือเยาวชนนั้น ๆ เพื่อที่จะเป็นข้อมูลแก่ผู้อำนวยการสถานพินิจ ในขั้นตอนนี้จะมีการส่งเด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการจำแนกเป็นราย ๆ ไป และให้นักจิตวิทยาให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือให้เด็กหรือเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรม การที่ผู้อำนวยการสถานพินิจจะมีความเห็นว่าเด็กกลับตัวเป็นคนดีได้หรือไม่จึงประกอบด้วยข้อเท็จจริงดังกล่าวซึ่งเป็นอำนาจเด็ดขาดของผู้อำนวยการสถานพินิจ

กรณีนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นการแต่งตั้งผู้อำนวยการสถานพินิจจึงต้องเป็นพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้และเข้าใจเด็กและเยาวชนอย่างถ่องแท้ เด็กและเยาวชนจึงจะได้รับประโยชน์

การตีความที่ไม่ชัดเจนตามมาตรา 86

การตีความที่ไม่ชัดเจนของมาตรา 86 ในการทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้นต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายด้วย¹⁷⁵ ซึ่งจะเห็นว่าตามตัวบทในมาตรา 86 ไม่ได้กำหนดไว้ว่าจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย และในข้อสรุปความเป็นมาการเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ฉบับที่ ... หน้าที่ 8 ไม่ได้ยืนยันว่าต้องให้ผู้เสียหายยินยอมเสียก่อน แต่ปรากฏจากสารอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางว่า ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู¹⁷⁶

ซึ่งในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการนำกระบวนการเชิงสมานฉันท์เพราะเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและต้องสอดคล้องกับประโยชน์สูงสุดของผู้เสียหาย ชุมชม

¹⁷⁵ สุรัสวดี กัญญาสิทธิ์, มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในคดีอาชญากรรม อ่างแล้ว หน้า 82

¹⁷⁶ สารอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ฉบับลง วันที่ 26 กรกฎาคม 2555 ข้อ 2

และสังคม และในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนจึงควรที่จะนำผู้เสียหายเข้าร่วมในการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กเพื่อให้สอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมของสังคม(Control Theory) ในการให้ผู้เสียหาย ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำแผนก็เพื่อให้เด็กและเยาวชนกลับไปสู่สังคมได้อย่างปกติสุข ด้วยบทตามมาตรา 86 นี้ จึงต้องให้ผู้เสียหายยินยอมหากไม่มีคำยินยอมของผู้เสียหายในการจัดทำแผนก็ไม่สามารถที่จะบังคับใช้ตามกฎหมายนี้ได้

กรณีบทบัญญัติตามมาตรา 90

กรณีบทบัญญัติตามมาตรา 90 ที่เป็นอุปสรรคปิดกั้นไม่ให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูคือ กรณีเด็กหรือเยาวชนไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน หรือเด็กหรือเยาวชนไม่สำนึกในการกระทำความผิด คดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ลงโทษจำคุกเกิน 20 ปีหรือผู้เสียหายไม่ยินยอม หรือรัฐเป็นผู้เสียหาย มีข้อค้นพบซึ่งได้อภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

กรณีเด็กหรือเยาวชนไม่เคยต้องโทษจำคุกมาก่อน หรือเด็กหรือเยาวชนไม่สำนึกในการกระทำความผิดมีตัวบทเช่นเดียวกับบทบัญญัติตามมาตรา 86 จึงมีข้อค้นพบเช่นเดียวกับบทบัญญัติตามมาตรา 86 ไม่ขอกล่าวซ้ำอีก

คดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ลงโทษจำคุกเกิน 20 ปี

คดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ลงโทษจำคุกเกิน 20 ปี ในบทบัญญัติข้อนี้จะทำให้สามารถแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กได้มากขึ้น จากบทสรุปข้อเสนอแนะที่ได้จากแบบแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมการสัมมนาระดับชาติวันอังคารที่ 28 เมษายน 2552 ตามรายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่อง โครงการสร้างคุณธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลในส่วนความคิดเห็นของผู้ที่เห็นด้วยกับการใช้กระบวนการเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาลในการตอบแบบแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจำนวน 40 คน ว่าคดีร้ายแรงไม่สมควรนำกระบวนการเชิงสมานฉันท์มาใช้ และอีกความเห็นคือ ไม่น่าจะใช้กับคดีที่มีความร้ายแรงหรือมีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม

ตามความเห็นของผู้วิจัยนั้นเห็นด้วยที่จะไม่นำคดีที่มีโทษจำคุกเกิน 20 ปีมาใช้เพราะคดีประเภทนี้จะเป็นคดีที่มีความรุนแรงมาก เช่น คดีฆ่าคนตายโดยเจตนา หรือคดีปล้นทรัพย์เป็นเหตุให้คนตาย ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมและต่อชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่งขัดกับเจตนารมณ์ของการนำกระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพราะประสงค์จะให้เป็คดีเล็กน้อยที่จะให้เข้าสู่กระบวนการฟื้นฟู

ผู้เสียหายไม่ยินยอม

ผู้เสียหายไม่ยินยอม กรณีนี้ถึงแม้เด็กและเยาวชนจะสำนึกและขอภัยก็ตาม ก็ไม่อาจนำกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมาใช้ได้ เด็กและเยาวชนก็จะกลับถูกดำเนินคดีไปตามกระบวนการยุติธรรมไปตามปกติ

ผู้วิจัยเห็นว่าไม่อาจนำกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมาใช้ได้ แม้ในชั้นฟ้องและในชั้นมีคำพิพากษาเพราะติดเงื่อนไขผู้เสียหายไม่ยินยอม

รัฐเป็นผู้เสียหาย

รัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น คดีตามพระราชบัญญัติอาวุธปืนหรือคดีตามพระราชบัญญัติการพนันคดีตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกซึ่งรัฐเป็นผู้เสียหาย เมื่อเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในคดีดังกล่าวรู้สำนึกในการกระทำความผิดแล้วแต่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้รัฐสามารถให้ความยินยอมได้ ดังนั้น เด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น จึงไม่อาจเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตาม มาตรา 86 ได้

ในกรณีนี้ผู้ทำการวิจัยมีความเห็นว่าหากเด็กหรือเยาวชนยังคงรู้สำนึกในการกระทำความผิดยอมเป็นการง่ายที่จะแก้ไขบำบัดฟื้นฟูความประพฤติที่เสียหาย ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวควรที่จะนำมาตรา 132 หรือ 138 มาใช้เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูความประพฤติที่เสียหายของเด็กหรือเยาวชนดังกล่าว

กรณีบทบัญญัติตามมาตรา 132

กรณีบทบัญญัติตามมาตรา 132 ที่เป็นอุปสรรคปิดกั้นไม่ให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาถือ การตีความของผู้พิพากษา กรณีที่มีผู้เสียหาย

กรณีการตีความ

ตามปัญหาว่ากรณีใดศาลจะเห็นสมควรนำเด็กหรือเยาวชนที่ศาลพิพากษาให้ปล่อยเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ต้องอยู่ในดุลพินิจของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก การจัดสรรผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและปัญหาครอบครัวย่อมมีความสำคัญและเป็นเรื่องสำคัญ หากผู้พิพากษาศาลเยาวชนนั้นไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคดีครอบครัวหรือเด็กหรือเยาวชน ซึ่งอาจจะไม่นำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งจะส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่วงจรอุบาทว์ที่จะทำให้เด็กและเยาวชนอาจไปกระทำความผิดได้ การตีความนี้เป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัว

หากได้ผู้พิพากษาที่ไม่มีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับเด็กอาจใช้ดุลพินิจว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่สมควรพิพากษาไม่ถูกต้อง

กรณีที่มีผู้เสียหาย

กรณีที่มีผู้เสียหายถ้าผู้เสียหายไม่ยินยอมก็จำเป็นต้องพิพากษาไปตามกระบวนการพิจารณาโดยปกติ แต่ถ้าเป็นกรณีที่มีผู้เสียหายไม่มาศาลหรือมีความจำเป็นอย่างอื่นศาลยอมใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางที่จะมีความเห็นว่าคดียังไม่สมควรที่จะมีคำพิพากษาได้

กรณีบทบัญญัติตามมาตรา 138

บทบัญญัติตามมาตรา 138 ที่เป็นอุปสรรคปิดกั้นไม่ให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก่อนปล่อยตัวเด็กออกไป คือ การตีความของผู้พิพากษา

การตีความ

การตีความที่เป็นอุปสรรคปิดกั้นไม่ให้เด็กหรือเยาวชนที่มีพฤติการณ์เสี่ยงเพื่อแก้ไขความประพฤติที่เสียหายคือต้องอยู่ในดุลพินิจของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก การจัดสรรผู้พิพากษาที่มีความรู้ความเข้าใจในปัญหาเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและปัญหาครอบครัวย่อมมีความสำคัญและเป็นเรื่องสำคัญ หากผู้พิพากษาศาลเยาวชนนั้นไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคดีครอบครัวหรือเด็กหรือเยาวชน ไม่ให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมก่อนปล่อยตัวเด็กออกไปซึ่งอาจจะทำให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่วงจรอุบาทว์ที่จะทำให้เด็กและเยาวชนอาจไปกระทำความผิดได้

6.1.2 ส่วนที่ 2 ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้ของกฎหมายในการเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86, 90 และ 132

ที่ทำให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้ มีข้อค้นพบซึ่งได้อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

กรณีเกี่ยวกับการบังคับใช้บัญญัติตามมาตรา 86

กรณีเกี่ยวกับการบังคับใช้บัญญัติตามมาตรา 86ที่เป็นอุปสรรคปิดกั้นไม่ให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูคือ คดีที่พนักงานสอบสวนสามารถเปรียบเทียบปรับได้ คดีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง คดีที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย คดีเกินอำนาจศาลแขวงแต่เป็นคดีที่สามารถยอมความ คดีเกินอำนาจศาลแขวงและผู้เสียหายไม่ยินยอม และคดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษมีข้อค้นพบซึ่งได้อภิปรายผลและมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

คดีที่พนักงานสอบสวนสามารถเปรียบเทียบปรับได้

คดีที่พนักงานสอบสวนสามารถเปรียบเทียบปรับได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 ได้แก่

1. คดีความผิดลหุโทษหรือความผิดที่อัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ
2. คดีอื่นที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกิน 10,000 บาท
3. คดีความผิดกษัตริย์อากรที่มีโทษปรับอย่างสูงไม่เกิน 10,000 บาท

คดีดังกล่าวถ้าพนักงานสอบสวนเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนไม่ควรได้รับโทษถึงจำคุกและเด็กและเยาวชนยินยอมให้เปรียบเทียบปรับ เมื่อเด็กหรือเยาวชนนำเงินมาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบปรับแล้ว คดีก็เป็นอันเลิกกัน สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ซึ่งพนักงานอัยการไม่สามารถดำเนินคดีต่อเด็กได้อีก

คดีที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบปรับและปล่อยตัวเด็กและเยาวชนไปได้นี้จะเห็นว่าไม่ปรากฏกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแต่อย่างใด แนวคิดนี้ก็คือการผันคดีเล็กๆ น้อยๆ จากการพิจารณาคดีให้เสร็จไปโดยเร็ว เมื่อเด็กและเยาวชนและผู้เสียหายยินยอมให้เปรียบเทียบปรับก็จะทำให้คดีเป็นอันเลิกกัน สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปไม่มีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูความประพฤติที่เสียหายของเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนจึงพ้นคดีไปอย่างเดียว ไม่มีการแก้ไขความประพฤติที่เสียหาย เด็กและเยาวชนไม่อาจรู้สำนึกในการกระทำของตนที่ตกลงไปว่ามีผลเช่นไร สำนึกในการกระทำของเด็กหรือเยาวชนจะเกิดขึ้นได้โดยหลักการแล้วก็ตามต่อเมื่อผ่านการประชุมจัดทำแผนเพื่อบำบัดฟื้นฟูแล้ว¹⁷⁷ การที่ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปเช่นนี้ไม่ทำให้สังคมนั้นปลอดภัย เด็กและเยาวชนอาจมากระทำความผิดได้ ความเป็นธรรมทางสังคมยังไม่อาจยั่งยืนได้เพราะการให้คดีอาญามาฟ้องระงับเนื่องจากกรณีนี้

นอกจากนี้ตามบทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้บัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวนที่สามารถกล่าวกล่าวตักเตือนเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในคดีที่พนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบได้ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วมีคดีต่างๆ ที่อยู่ในอำนาจของพนักงานสอบสวนเป็นจำนวนมาก เมื่อกฎหมายไม่ได้ให้อำนาจในการกล่าวตักเตือนเด็กหรือเยาวชนที่มาชำระค่าปรับตามคำเปรียบเทียบของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนก็ต้องปล่อยตัวไปทันทีโดยไม่มีมาตรการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนแต่อย่างใด ดังนั้นเด็กและเยาวชนอาจมากระทำความผิดได้ ซึ่งจะทำให้สังคมไม่ปลอดภัย

¹⁷⁷ อภิรดี โพธิ์พร้อม, การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนหนทางสู่ความเป็นธรรมทางสังคมอย่างยั่งยืน (ตอนที่ 1) กฎหมายว่าไรตี้

กรณีนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าน่าจะแก้กฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนที่จะสามารถกล่าว ตักเตือนเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดเพื่อการแก้ไขความประพฤติที่เสียหาย เด็ก และเยาวชนในเบื้องต้นซึ่งเทียบเคียงกับระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ว่าด้วย หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ข้อ 7(1) ในการทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูสามารถกำหนดให้ว่ากล่าวตักเตือนเด็กและเยาวชนได้¹⁷⁸

คดีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง

คดีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องนั้นมีได้ 2 กรณีคือ

1. สั่งไม่ฟ้องเพราะพยานหลักฐาน ไม่เพียงพอที่จะฟ้อง ซึ่งเป็นหลักประกันสิทธิ ของผู้ต้องหาที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (right to presume innocent) กล่าวคือ ในหลักนี้ก็คือ พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเมื่อเห็นว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะเอาผิด ต่อเด็กและเยาวชนได้

2. การสั่งไม่ฟ้องเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ(a guardian of public interest) เนื่องจากพนักงานอัยการเป็นผู้รักษาประโยชน์ของสาธารณะหากเห็นว่าการฟ้องคดีนี้จะไม่เป็น ประโยชน์แก่สาธารณะหรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงแห่งชาติหรือต่อ ประโยชน์สำคัญต่อประเทศ พนักงานอัยการจะส่งสำนวนคดีลักษณะดังกล่าวไปยังพนักงานอัยการ สูงสุดเพื่อสั่งไม่ฟ้องต่อไป

การสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นกรณีใดในสองกรณีดังกล่าวจะทำให้เด็ก และเยาวชนไม่ถูกดำเนินคดี ไม่มีตราบาป แต่เด็กและเยาวชนอาจจะกระทำความผิดอีกได้หรือไม่ ไม่ สามารถมีผู้ใดยืนยันได้ การสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการดังกล่าวทำให้เด็กและเยาวชนไม่เข้าสู่ กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 ในกรณีสั่งไม่ฟ้องของพนักงาน อัยการเช่นนี้ไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจพนักงานอัยการว่ากล่าวตักเตือนให้เด็กและเยาวชนให้รู้สำนึกถึง การกระทำเด็กและเยาวชนจะกลับตัวกลับใจเป็นคนดีหรือไม่ ไม่มีหลักประกันใด ๆ

ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าควรแก้กฎหมายให้มีกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ถูก กล่าวหาว่ากระทำความผิดเหล่านี้ก่อนเพื่อให้เชื่อมั่นว่าเด็กและเยาวชนเหล่านี้จะคืนสู่สังคมอย่างมี คุณภาพซึ่งอาจจะให้อำนาจพนักงานอัยการสามารถกล่าวตักเตือนเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่า กระทำความผิดเพื่อการแก้ไขความประพฤติที่เสียหาย เด็กและเยาวชนในเบื้องต้นเสียก่อนหรือสั่งไม่

¹⁷⁸ ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู ข้อ 7(1)

ฟ้องยังไม่ได้โดยให้ศาลแจ้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนที่อยู่ในเขตอำนาจทราบก่อน เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจ โดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็ก ตามมาตรา 86 แล้วเห็นว่าเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน สมควรให้คุ้มครองประพฤติดังกล่าวของเด็กหรือเยาวชนก็ให้เสนอศาล ถ้าศาลเห็นสมควรด้วย ก็ให้มีอำนาจกำหนดเงื่อนไขคุ้มครองประพฤดิ เทียบเคียงตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 100

คดีเกินอำนาจศาลแขวงแต่เป็นคดีที่สามารถยอมความ

คดีเกินอำนาจศาลแขวงแต่เป็นคดีที่สามารถยอมความเช่น คดีฐานลักขโมยทรัพย์ ตามมาตรา 354 หากผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ออกไปคดีอาญาระงับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(2) จึงไม่มีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์หรือการประชุมกลุ่ม เด็กหรือเยาวชนก็จะออกจากกระบวนการยุติธรรมไปเนื่องจากคดีอาญาระงับ เด็กหรือเยาวชนไม่อาจเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

กรณีนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าน่าจะแก้กฎหมายให้การถอนคำร้องทุกข์ยังไม่ได้จนกว่าศาลแจ้งผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจทราบก่อน เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจ โดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็ก ตามมาตรา 86 แล้วเห็นว่าเพื่อสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กและเยาวชน สมควรให้คุ้มครองประพฤติดังกล่าวของเด็กหรือเยาวชนก็ให้เสนอศาล ถ้าศาลเห็นสมควรด้วย ก็ให้มีอำนาจกำหนดเงื่อนไขคุ้มครองประพฤดิ เทียบเคียงกับการถอนฟ้องของโจทก์ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 100 มิใช่ให้ผู้เสียหายมีอำนาจถอนคำร้องทุกข์ไปได้ทันที จะเห็นว่าตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 100 เป็นข้อกำหนดให้เด็กและเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเหมาะสมกับปัญหาของเด็กและเยาวชนแต่ละคน ทำให้เห็นว่าเมื่อผ่านกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูดังกล่าวแล้ว เด็กและเยาวชนจะกลับคืนสู่สังคมและทำให้สังคมปลอดภัยอย่างยั่งยืนได้

คดีเกินอำนาจศาลแขวงและผู้เสียหายไม่ยินยอม

คดีเกินอำนาจศาลแขวงและผู้เสียหายไม่ยินยอม ซึ่งอาจเป็นเพราะไม่ได้รับชดเชยความเสียหาย หรือไม่ให้ความยินยอมโดยไม่มีเหตุผลหรือกลั่นแกล้งเด็กและเยาวชน กรณีนี้ถึงแม้เด็กและเยาวชนจะสำนึกและขออภัยก็ตาม ก็ไม่อาจนำกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมาใช้ได้ เด็กและเยาวชนก็จะกลับถูกดำเนินคดีไปตามกระบวนการยุติธรรมไปตามปกติ

ความเห็นของผู้วิจัยนั้นน่าจะเป็นเพราะตามเจตนารมณ์ของการนำกระบวนการเชิงสมานฉันท์เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและต้องสอดคล้องกับประโยชน์สูงสุดของผู้เสียหาย ชุมชน และสังคมด้วย ทั้งในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนจึงควรที่จะนำผู้เสียหายเข้าร่วมในการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กเพื่อให้สอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมของสังคม(Control Theory) การให้ผู้เสียหาย ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำแผนก็เพื่อให้เด็กและเยาวชนกลับไปสู่สังคมได้อย่างปกติสุข จึงต้องให้ผู้เสียหายยินยอมหากไม่มีคำยินยอมของผู้เสียหายในการจัดทำแผนก็ไม่สามารถที่จะบังคับใช้ตามกฎหมายนี้ได้

คดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ

คดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษซึ่งมีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปีเช่นความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือกรณีเสพยาตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 มาตรา 91 และ 92 กรณีนี้ถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย ในกรณีดังกล่าวไม่มีกฎหมายกำหนดให้พนักงานอัยการซึ่งเป็นทนายแผ่นดินสามารถให้ความยินยอมได้ ดังนั้นจึงไม่อาจนำกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูมาใช้กับเด็กหรือเยาวชน

แต่อย่างไรก็ตามได้มีพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ให้เด็กหรือเยาวชนที่เสพยาเสพติดให้โทษ เช่น เมทแอมเฟตามีน ผีน กัญชา เฮโรอีน หรือติดยาเสพติดหรือกาวานั้น ถือเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพตามพระราชบัญญัตินี้ เมื่อเด็กหรือเยาวชนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขต่างๆ ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 มาตรา 91 วรรคหนึ่งแล้ว เจ้าพนักงานจะออกคำสั่งชะลอฟ้องไว้จนกว่าจะได้รับแจ้งผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และหากผลการฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นที่พอใจกฎหมายก็ให้ถือว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นพ้นจากความผิดที่ถูกกล่าว และพนักงานอัยการก็ไม่อาจยื่นฟ้องได้ แต่ถ้าผลการฟื้นฟูไม่เป็นที่พอใจ พนักงานอัยการก็จะดำเนินคดีต่อไป

แม้ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ไม่ได้กำหนดกระบวนการฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในคดียาเสพติดดังกล่าว แต่ก็สามารถนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2545 ได้เพื่อแก้ไขหรือฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนผู้ติดยาเสพติดได้ จึงนับว่าเป็นกระบวนการที่มารอรับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่มีประสิทธิภาพ

การที่เด็กเข้าสู่การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2545 ดังกล่าว ย่อมเป็นหลักประกันว่าเด็กหรือเยาวชนเหล่านั้นที่ปฏิบัติตามขั้นตอนตาม

กฎหมายได้ปฏิบัติตามแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพแล้วจนประสบความสำเร็จยอมเป็นที่ไว้วางใจได้ว่า เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้น ได้มีการแก้ไขความประพฤติที่เสียหายแล้ว เมื่อเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวเข้ามาอยู่ในสังคม สังคมย่อมมีความปลอดภัย

คดีที่รัฐเท่านั้นเป็นผู้เสียหาย

กรณีที่เกิดอำนาจศาลแขวง โดยรัฐเป็นผู้เสียหายโดยแท้ เช่น คดีตามพระราชบัญญัติอาวุธปืนหรือคดีตามพระราชบัญญัติการพนันคดีตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกซึ่งรัฐเป็นผู้เสียหาย เมื่อเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในคดีดังกล่าวรู้สำนึกในการกระทำความผิดแล้วแต่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้รัฐสามารถให้ความยินยอมได้ ดังนั้น เด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น จึงไม่อาจเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตาม มาตรา 86 ได้

มีข้อสังเกตจากนักจิตวิทยาของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงใหม่ ว่า เดิมมีการนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 มาตรา 63 มาใช้เฉพาะคดีที่เด็กหรือเยาวชนที่ให้การรับสารภาพซึ่งเกิดจากการตีความโดยไม่คำนึงถึงบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว เมื่อพิจารณาในเรื่องอายุ ประวัติ สติปัญญา การศึกษาอบรมว่าเด็กหรือเยาวชนสามารถกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องซึ่งตีความคล้ายกับมาตรา 86 ในปัจจุบัน แต่ตามมาตรา 86 ใช้ถ้อยคำในมาตรา 86 ว่า “เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำก่อนฟ้อง” ตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 สามารถใช้กับคดีที่เด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในคดีอาญาที่ไม่ร้ายแรง เช่น คดีอาวุธปืนซึ่งเป็นความผิดต่ออาญาแผ่นดิน เมื่อมีการใช้มาตรา 86 แล้ว คดีประเภทที่เป็นความผิดต่ออาญาแผ่นดินที่เป็นความผิดเล็กน้อยๆ ไม่สามารถนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันได้

ความเห็นของผู้วิจัยเห็นว่าคดีที่เด็กและเยาวชนถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในคดีอาญาที่ไม่ร้ายแรง เช่น คดีอาวุธปืนซึ่งเป็นความผิดต่ออาญาแผ่นดินนั้นน่าจะให้ศาลมีอำนาจที่จะนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 132 เมื่อผู้พิพากษาเห็นว่าไม่ควรมีคำพิพากษาตามมาตรา 132 ได้

กรณีเกี่ยวกับการบังคับใช้บัญญัติตามมาตรา 90

กรณีเกี่ยวกับการบังคับใช้บัญญัติตามมาตรา 90 ที่เป็นอุปสรรคปิดกั้นไม่ให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูคือ กรณีสำนึกในการกระทำความผิด กรณีคดีที่เกินอำนาจศาลแขวงและผู้เสียหายไม่ยินยอม กรณีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหายโดยแท้ คดีที่ผู้เสียหายไม่อยู่ คดีที่เกินอำนาจศาลแขวงและเด็กหรือเยาวชนยากจนไม่สามารถที่จะเสีย

ชดใช้ค่าเสียหายและการตีความว่าพฤติกรรมแห่งคดีเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควรหรือไม่ เมื่อศาลใช้ดุลพินิจว่าคดีเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมก็ไม่อาจนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูได้มีข้อค้นพบ ซึ่งได้อภิปรายผลและเสนอแนะดังนี้คือ

กรณีสำนึกในการกระทำความผิด กรณีคดีที่เกินอำนาจศาลแขวงและผู้เสียหายไม่ยินยอม กรณีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษมีการบังคับใช้เช่นเดียวกับบทบัญญัติตามมาตรา 86 จึงมีข้อค้นพบเช่นเดียวกับบทบัญญัติตามมาตรา 86 ไม่ขอกล่าวซ้ำอีก

คดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ลงโทษจำคุกเกิน 20 ปี

คดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้ลงโทษจำคุกเกิน 20 ปี ไม่ว่าจะมิโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม มีข้อวิเคราะห์คือหากเป็นคดีที่มีอัตราโทษเกิน 20 ปี เช่นคดีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ก็ดี ตามมาตรา 289 ก็ดี จะไม่สามารถนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 86 ได้ ซึ่งตามกฎหมายนี้ ได้บัญญัติให้สอดคล้องตามแนวคิดที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยสร้างและพัฒนาระบบการปฏิบัติต่อเด็กตั้งแต่เด็กและเยาวชนเริ่มเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจนพ้นออกจากกระบวนการยุติธรรมภายใต้แนวความคิดสากลที่เป็นที่ยอมรับว่า เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่า ได้ฝ่าฝืนกฎหมายอาญาที่จะได้รับการปฏิบัติต่อในลักษณะที่สอดคล้องต่อการส่งเสริมความสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของเด็กซึ่งจะเสริมความเคารพของเด็กต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของผู้อื่นและในลักษณะที่ต้องคำนึงถึงอายุของเด็กและความปรารถนาที่จะส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมและการมีบทบาทเชิงสร้างสรรค์เด็กในสังคม¹⁷⁹ ในบทบัญญัติข้อนี้จะทำให้สามารถแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กได้มากขึ้น จากบทสรุปข้อเสนอแนะที่ได้จากแบบแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมการสัมมนาระดับชาติวันอังคารที่ 28 เมษายน 2552 ตามรายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเรื่องโครงการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาล ในส่วนความคิดเห็นของผู้ที่เห็นด้วยกับการใช้กระบวนการเชิงสมานฉันท์มาใช้ในศาล ในการตอบแบบแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจำนวน 40 คน ว่าคดีร้ายแรงไม่สมควรนำกระบวนการเชิงสมานฉันท์มาใช้ และอีกความเห็นคือ ไม่น่าจะใช้กับคดีที่มีความร้ายแรงหรือมีผลกระทบต่อสังคมส่วนรวม¹⁸⁰

ตามความเห็นของผู้วิจัยเกี่ยวกับกรณีนี้เห็นด้วยที่จะไม่นำคดีที่มีโทษจำคุกเกิน 20 ปี มาใช้เพราะคดีประเภทนี้จะเป็นคดีที่มีความรุนแรงมาก เช่น คดีฆ่าคนตายโดยเจตนา หรือคดีปล้น

¹⁷⁹ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อที่ 41

¹⁸⁰ รายงานผลการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการวิจัยเรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาล ยุติธรรมของสถาบันวิจัยและพัฒนาศักดิ์ ของสำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ.2553 หน้า 411

ทรัพย์เป็นเหตุให้คนตาย ซึ่งมีผลกระทบต่อสังคมและต่อชุมชนเป็นอย่างมาก ซึ่งขัดกับเจตนารมณ์ของการนำกระบวนการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเพราะประสงค์จะให้เด็กเล็กน้อยที่จะให้เข้าสู่กระบวนการฟื้นฟู

กรณีที่เกิดอำนาจศาลแขวงและผู้เสียหายไม่อยู่ที่ให้สอบถามความยินยอม

กรณีที่ผู้เสียหายไม่อยู่เช่น ลักทรัพย์ผู้เสียหายที่เป็นนักท่องเที่ยวซึ่งเป็นคนต่างด้าว เมื่อผู้เสียหายดังกล่าวกลับประเทศของตนไปแล้ว เมื่อเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมีความสำนึกในการกระทำความผิดของตนและต้องการชดเชยค่าเสียหายแล้ว ในเมื่อไม่มีผู้เสียหายมาให้ความยินยอมจึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 90 ที่จะนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ในกรณีดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่าแม่เด็กหรือเยาวชนรู้สำนึกในการกระทำดังกล่าว ย่อมไม่สามารถนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูความประพฤติที่เสียหายได้ เพราะไม่มีผู้เสียหายมาให้ความยินยอม หากจะนำมาตรา 132 มาใช้กับเด็กหรือเยาวชนในกรณีนี้ก็ให้ศาลบันทึกเหตุแห่งการนั้นไว้เพราะมีข้อบังคับของประธานศาลฎีกากำหนดไว้ ดังนั้นในเรื่องนี้จึงอยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะนำเด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูความประพฤติที่เสียหายหรือไม่ต่อไป

กรณีที่เกิดอำนาจศาลแขวงโดยรัฐเป็นผู้เสียหายโดยแท้

กรณีที่เกิดอำนาจศาลแขวง โดยรัฐเป็นผู้เสียหายโดยแท้ เช่น คดีตามพระราชบัญญัติอาวุธปืนหรือคดีตามพระราชบัญญัติการพนันคดีตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกซึ่งรัฐเป็นผู้เสียหาย เมื่อเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดในคดีดังกล่าวรู้สำนึกในการกระทำความผิดแล้วแต่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้รัฐสามารถให้ความยินยอมได้ ดังนั้น เด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น จึงไม่อาจเข้าสู่แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 90 ได้

ในกรณีนี้ผู้ทำการวิจัยมีความเห็นว่าหากเด็กหรือเยาวชนยังคงรู้สำนึกในการกระทำความผิดย่อมเป็นการง่ายที่จะแก้ไขบำบัดฟื้นฟูความประพฤติที่เสียหาย ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวควรที่จะนำมาตรา 132 หรือ 138 มาใช้เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูความประพฤติที่เสียหายของเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวนี้

ปัญหาเรื่องการตีความ

ปัญหาเรื่องการตีความว่าคดีใดมีพฤติการณ์แห่งคดีเป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินควร ตามมาตรา 90 พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินควรนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเยาวชน

และครอบครัวที่จะใช้ดุลพินิจเพื่อนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่แผนบำบัดฟื้นฟูตามมาตรา 90 หรือไม่ เช่น คดีขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ชนคนถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 291 ซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี และปรับไม่เกิน 20,000 บาท ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าคดีดังกล่าวมีพฤติการณ์ที่ร้ายแรงไม่ควรอยู่ในเกณฑ์ที่จะใช้มาตรา 90 หรือเช่นคดีจรรยาบรรณทางบกเช่นคดีที่เยาวชนอายุ 18 ปี ขับรถชนคนขี่จักรยานท้ายรถตู้โดยสารประจำทาง บนทางโทเวย์ เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2553 จนเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิต 9 ราย มีผู้เสียหายฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งประมาณ 120 ล้านบาท ต่อมาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกเยาวชน 3 ปี แต่ให้ลดโทษ 1 ใน 3 เนื่องจากให้การเป็นประโยชน์ คงเหลือ 2 ปี แต่ให้รอการลงโทษไว้ 3 ปี และคุมประพฤติห้ามเยาวชนดังกล่าวขับรถจนกว่าจะอายุ 25 ปี คดีดังกล่าวเกิดจากเยาวชนขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของผู้อื่นเสียหายเป็นจำนวน และทำให้มีผู้เสียชีวิตหลายคน ซึ่งนับว่าเป็นภัยต่อสาธารณชนอย่างยิ่ง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าในคดีนี้ ศาลเห็นว่ามีความผิดที่ร้ายแรงไม่ควรอยู่ในเกณฑ์ที่จะใช้มาตรการตาม มาตรา 90 แต่ศาลพิพากษาลงโทษไปเลย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 75 ซึ่งเป็นการเหมาะสมแล้ว

กรณีดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรที่จะใช้ดุลพินิจเพื่อใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 90 หรือไม่ ขึ้นอยู่กับตัวผู้พิพากษาแต่ละคนที่จะพิจารณาว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินควรหรือไม่ ซึ่งการที่แก้ไขปัญหาดังกล่าวก็ต้องใช้วิธีจะสรรหาผู้พิพากษาที่ต้องมีอรรถาธิบายและต้องมีความประพฤติที่เหมาะสมที่สามารถที่จะปกครองและอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชน จึงควรแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวโดยคำนึงถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาครอบครัว¹⁸¹

กรณีการบังคับใช้บัญญัติตามมาตรา 132

กรณีบทบัญญัติตามมาตรา 132 ที่เป็นอุปสรรคปิดกั้นไม่ให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาคือ กรณีที่มีผู้เสียหาย

กรณีที่มีผู้เสียหาย

กรณีที่มีผู้เสียหายถ้าผู้เสียหายไม่ยินยอมก็จำเป็นต้องพิพากษาไปตามกระบวนการพิจารณาโดยปกติ กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตาม มาตรา 132 นี้ จะมีข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการกำหนด มาตรการแทนการพิพากษา พ.ศ.2556 หมวด 6 หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการสั่งตามมาตรา 132 วรรคหนึ่ง ข้อ 5 ซึ่งมีหลักเกณฑ์กล่าวคือ

¹⁸¹ อภิสิทธิ์ โพธิ์พร้อม , การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน หนทางสู่ความเป็นธรรมยั่งยืน

1. คดีเสร็จการพิจารณาคดีแล้ว
2. พฤติการณ์ของเด็กหรือเยาวชนในการกระทำความผิดไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร
3. เด็กหรือเยาวชนมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น
4. เด็กหรือเยาวชนอายุไม่เกิน 14 ปีบริบูรณ์

ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาดังกล่าวนั้น ไม่มีข้อจำกัดว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นจะเข้าสู่มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาตามมาตรา 86 , 90 มาแล้วหรือไม่หรือจะมีการดำเนินคดีมาตามกระบวนการยุติธรรมปกติมาแล้วหรือไม่ และไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับเรื่องอัตราโทษ¹⁸²

แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้เสียหายไม่มาศาลหรือมีความจำเป็นอย่างอื่นผู้วิจัยเห็นว่าศาลยอมใช้ดุลพินิจได้อย่างกว้างขวางที่จะมีความเห็นว่าคดียังไม่สมควรที่จะมีคำพิพากษาได้

6.2 จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2

ซึ่งเป็นทบทวนแนวคิดทฤษฎีและเจตนารมณ์ของกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดตามแนวคิดเรื่องการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นั้น พบว่าผู้ร่างกฎหมายต้องการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับเด็กและเยาวชนเพื่อแก้ไขความประพฤติที่เสียหายของเด็กและเยาวชน และมีการบัญญัติในเรื่องกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดตามแนวคิดเรื่องการดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 86,90 และ 132 และในทางปฏิบัติได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ตามเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมายมาใช้ คือ 1. มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้อง 2. มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณา 3. มาตรการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนมีคำพิพากษา 4. เครื่องมือแก้ไขความประพฤติเด็กหรือเยาวชนโดยคำพิพากษาแล้ว

6.3 จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 3

ซึ่งเป็นการศึกษารูปแบบความเหมาะสมที่ศาลใช้ในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด พบว่า ศาลมีรูปแบบในการเข้าสู่แก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ไว้ คือ 1. มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้อง 2. มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้น

¹⁸² ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการแทนการพิพากษา พ.ศ.2556 ข้อ 5

พิจารณา 3. มาตรการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูก่อนมีคำพิพากษา 4. เครื่องมือแก้ไขความประพฤติเด็กหรือเยาวชนโดยคำพิพากษา ดังนี้

6.3.1 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้อง

ซึ่งเป็นเครื่องมือในการคัดกรองเด็กและเยาวชนที่มีสภาพไม่รุนแรงไม่จำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล โดยให้มีโอกาสรับการดูแลแก้ไขความประพฤติและพ้นออกไปจากกระบวนการยุติธรรมและกลับคืนสู่สังคมได้โดยเร็ว มาตรการนี้เป็นเครื่องมือที่ออกแบบขึ้นโดยนำแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการสร้างกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผ่านรูปแบบของการประชุมที่ได้รับความร่วมมือของทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายเด็กหรือเยาวชน ฝ่ายผู้เสียหาย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือแม้แต่ชุมชนหรือหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทุกฝ่ายเกิดความรู้สึกร่วมกันที่จะเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เด็กและเยาวชนเข้าใจว่าการกระทำที่ตนได้ก่อขึ้นได้สร้างความเสียหายให้แก่ผู้อื่นอย่างไร และขณะเดียวกันผู้เสียหายต้องได้รับการเยียวยาความเสียหาย เพราะมาตรการนี้ออกแบบเป็นยุทธธรรมทางเลือกขุนานไปกับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมตามปกติ มาตรการดังกล่าวเป็นการบัญญัติให้ศาลตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หากกระบวนการไม่ชอบหรือการปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่ประสบความสำเร็จ เด็กหรือเยาวชนก็ต้องกลับเข้ามาในเส้นทางของกระบวนการยุติธรรมตามปกติ แต่เด็กหรือเยาวชนก็สามารถเลือกใช้วิธีการแก้ไขความประพฤติตามเครื่องมือที่กฎหมายกำหนดไว้ต่อไปได้ตามความเหมาะสม

6.3.2 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาชั้นพิจารณา

ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ศาลสามารถใช้คัดกรองเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนที่ไม่ควรอยู่ในกระบวนการยุติธรรมมีโอกาสออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยเร็วที่สุดและสามารถกลับคืนสู่ครอบครัวโดยไม่ต้องทำการพิพากษาคดีโดยมีกระบวนการเข้าสู่การจัดทำแผนบำบัดฟื้นฟูและร่วมมือกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ภายใต้แนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เช่นเดียวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้อง มาตรการพิเศษนี้ถูกแบบเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกขุนานไปกับการยุติธรรมตามปกติ เมื่อเด็กและเยาวชนปฏิบัติตามเงื่อนไขแล้วศาลจะมีคำสั่งจำหน่ายออกจากสารบบ สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ เด็กและเยาวชนพ้นจากกระบวนการยุติธรรมแต่ถ้ากระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูไม่สำเร็จหรือการปฏิบัติตามแผนไม่เป็นผล เด็กหรือเยาวชนก็ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมปกติต่อไป ซึ่งกรณีนี้ศาลก็ยังสามารถที่จะใช้วิธีการแก้ไขความประพฤติตามเครื่องมือที่กำหนดไว้ตามกฎหมายที่เหมาะสมกับเด็กต่อไปได้

6.3.3 มาตรการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนก่อนมีคำพิพากษา

มาตรการนี้เป็นเครื่องมือตามมาตรา 132 ซึ่งมีหลักการว่า ในกรณีที่ศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวเด็กหรือเยาวชนชั่วคราว หรือจะส่งไปยังสถานพินิจแห่งใดแห่งหนึ่งชั่วคราวหรือจะใช้วิธีการสำหรับเด็กไปพลางก่อนก็ได้ ในมาตรการนี้จะมีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กว้างขวางขึ้น สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ให้เด็กหรือเยาวชนเข้าสู่สังคมและใช้ชีวิตอย่างสร้างสรรค์ หากเด็กหรือเยาวชนสามารถปฏิบัติตามคำสั่งและมาตรการสำเร็จศาลจะมีคำสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษาแต่ถ้าไม่สำเร็จก็จะดำเนินคดีต่อเด็กต่อไป

6.3.4 เครื่องมือแก้ไขความประพฤติเด็กหรือเยาวชนโดยคำพิพากษา

เมื่อเด็กไม่ได้ถูกคัดกรองออกจากกระบวนการยุติธรรมตามมาตราพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องคดีหรือมาตรการพิเศษในชั้นพิจารณาคดี หรือมาตรการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ก่อนการพิพากษาก็ดี สิ่งเหล่านี้ต้องอยู่ในกระบวนการยุติธรรมตลอดสายจนกระทั่งศาลเยาวชนและครอบครัวมีคำพิพากษา ซึ่งคำพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัวไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษแต่เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้ไม่กลับไปกระทำความผิดอีก ซึ่งศาลมีมาตรการที่สามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับเด็กหรือเยาวชนแต่ละราย 2 รูปแบบ คือ

1. แก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยไม่จำเป็นต้องจำกัดอิสรภาพ ซึ่งมาตรการนี้เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสนับสนุนเด็กให้สามารถอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้โดยปกติสุข โดยได้รับคำแนะนำเข้าร่วมกิจกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือกซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73 หรือรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษจำคุก โดยกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติตามมาตรา 56

แก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยไม่จำเป็นต้องจำกัดอิสรภาพ นี้มีหลักสำคัญในกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่เด็กและเยาวชนหรือกฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 19.1 ซึ่งเป็นหลักให้ใช้วิธีการสถานฝึกอบรมแบบปิดให้น้อยที่สุดโดยควรจัดเป็นหนทางสุดท้ายของการวางข้อกำหนดและให้อยู่ในระยะเวลาให้สั้นที่สุดเท่าที่จำเป็นซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวได้นำมาปฏิบัติ

2. รูปแบบแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยจำกัดอิสรภาพ หรือฝึกอบรมซึ่งหมายถึงการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูโดยมีการควบคุม ในกรณีนี้ศาลใช้วิธีการสำหรับเด็กโดยเปลี่ยนโทษจำคุกเป็นส่งเด็กหรือเยาวชนเข้ารับการฝึกอบรมยังหน่วยงานหรือสถานเอกชนในความควบคุมของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนหรือสถานที่อื่นตามที่เห็นสมควรตามมาตรา 104

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา104ให้อธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีอำนาจออกใบอนุญาตในส่วนราชการหรือเอกชนจัดขึ้นสถานศึกษา สถานฝึกอบรม สถานที่แนะนำทางจิตเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งเป็นการเปิดช่องทางให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องภาคเอกชนที่มีความพร้อมสามารถเข้าร่วมดำเนินการด้านแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนเป็นแบบจำกัดอิสรภาพกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้ ซึ่งจะเป็นเครือข่ายในการทำงานด้านแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนแบบจำกัดอิสรภาพ

แนวทางการเข้าสู่กระบวนการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูของเด็กและเยาวชนผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 ตามที่ผู้วิจัยนำเสนอในประเด็นข้อขัดข้องต่างๆ ในการนำเด็กและเยาวชนเข้าสู่มาตรการต่างๆ เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูความประพฤติที่เสียหายนั้น มิใช่จะสามารถนำมาใช้เพื่อประคับประคองเด็กและเยาวชนเหล่านี้ได้ทุกกรณีเสมอไป แต่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ไปตามสถานการณ์เพื่อให้การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด และคุ้มครองดูแลสังคมไปด้วยกันอย่างสมดุล (Balance) ภายใต้ประโยชน์สูงสุดของเด็ก ซึ่งเด็กและเยาวชนจะต้องได้รับ¹⁸³ ย่อมเป็นโจทย์สำคัญเพราะสังคมจะมองว่าเด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนไหวง่าย ไร้เดียงสาและเป็นผู้ที่ต้องได้รับการอบรมดูแล ต้องเป็นผู้ที่มีคนให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิต และได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างใกล้ชิดตลอดเวลาจนเด็กและเยาวชนจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ อันถือได้ว่ารัฐเป็นบิดาของเด็ก (the state is the farther)¹⁸⁴ แต่อย่างไรก็ตามการที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดต้องย้อนไปอยู่ที่สังคมที่สร้างปัญหาให้เด็กหรือเยาวชนเหล่านั้น โดยต้องถือว่ารรัฐเป็นผู้ผลักดันทำให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด เนื่องจากไม่มีนโยบายแก้ไขปัญหาสังคมที่ดี ดังนั้นรัฐจึงต้องเข้าไปแทรกแซงอำนาจปกครองของบิดามารดาซึ่งเป็นการแสดงบทบาทเสมือนบิดามารดาของเด็ก (state is the farther) สอดคล้องกับกฎบัตรของสหประชาชาติ ที่มีเจตจำนงที่จะปกป้องเด็กและเยาวชนอันได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กฎแห่งกรุงปักกิ่ง กฎบัตรของสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ โดยการแสดงบทบาทดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชนเป็นอันดับแรก¹⁸⁵ ซึ่งจะต้องไม่ละ

¹⁸³ แนวคิดในการรับรองสิทธิของเด็กในกระบวนการยุติธรรมตามกฎอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารการยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนหรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (กฎแห่งกรุงปักกิ่งข้อ 7)

¹⁸⁴ วัชรภรณ์ พิมพ์จุฬา, ปัญหาบุคลากรและการดำเนินคดีเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดของศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2543, หน้า 21 – 23

¹⁸⁵ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กข้อ 3 (3)

ทั้งหัวใจสำคัญของการดำเนินการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิด คือการ
แก้ไขความประพฤติที่เสียหายของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้เขาพร้อมที่จะกลับ
ไปสู่อ้อมอกของสังคมอย่างยั่งยืนและเป็นกำลังสำคัญของชาติสืบต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved